

a schimba, a corija sau a adăuga ceva la acele ce le auzeam, le scriam și le trimiteam lui V. Alecsandri.

Încă de Anul nou expirat, trimițându-i la Paris raporturile mele scrise și alte tipărite despre succesul lăudat al operei „Crai nou” la Oravița li(bretul), cum se știe, al lui Alecsandri și muzica a repausatului meu fiu Ciprian și urindu-i de acel an nou cam în modul și graiul poporului nostru, răspunzându-mi cu data de 5 ianuarie și cu privire la operetă zicînd : „Meritele muzicale ale acestei operete muzicale sînt demne de a-i deschide porțile Tratului Național din București”. Pentru urările de anul nou îmi mulțumii cu cuvintele : „Îți mulțumesc din inimă, pentru urările poetice și mult prețioase !”

Trătășul-nou, în octombrie 1890

Iraclie Porumbescu

Exarh și Paroh

〈Tatăl 'lui Ciprian Porumbescu〉

Arh. St. Buc., fond V. Alexandri, dosar 24
(oferta Victoria Popovici din 30 III. 1977). Orig.

Documente din fondul „Casa Școalelor” referitoare la lucrarea lui D. G. Kiriâc, *Cîntecul popular românesc și muzica bisericească orientală*.

Studierea fondului arhivistic Casa Școalelor (1896—1948)¹ ne oferă o multitudine de date care ne permit să relevăm, pe lângă statornicele preocupări legate de dezvoltarea învățămîntului de toate formele, și uriasa activitate desfășurată în scopul cultivării limbii, literaturii și istoriei românești, a tradiției artistice naționale, a promovării științei și tehnicii moderne, a ideilor de progres.

În acest context larg, Casa Școalelor a desfășurat o bogată activitate editorială axată pe o tematică foarte diversă, de la lucrările clasice literare la lucrări beletristice originale, de la monografii și studii de istorie, geografie, etnografie și artă la lucrări de popularizare a științei, traduceri și prelucrări accesibile, menite să constituie tot atîtea mijloace de educație națională, de întărire a unității culturale și sufletești a neamului.

Toate aceste realizări notabile obținute de Casa Școalelor, încă din primii ani de existență, sînt strîns legate de numele lui Spiru Haret, adevărat creator al acestei instituții de învățămînt și cultură, de cel al colaboratorilor săi cei mai apropiați, referenți sau inspectori culturali — între care se detașează, prin profunzimea activității desfășurate, marii noștri scriitori : George Coșbuc, Al. Vlahuță, St. O. Iosif, M. Sadoveanu —,

¹ Vezi prezentarea acestei arhive la Ioana Burlacu, Traian Rus, *Casa Școalelor*, în „Revista Arhivelor”, anul LII (1975), vol. XXXVII, nr. 4, p. 403—418.

precum și o întreagă pleiadă de personalități culturale ce au elaborat lucrări de înalt nivel științific și artistic destinate anume Editurii „Casa Școalelor”.

Între aceștia din urmă se numără și D.G. Kiriac, cunoscut compozitor și dirijor, care la sfârșitul anului 1898 înainta un memoriu Administrației Casei Școalelor, prin care se angaja să elaboreze un studiu asupra cîntecului popular românesc și muzicii bisericești orientale. Oferta fiind primită, Kiriac va prezenta ministrului Spiru Haret o schiță de plan a lucrării².

„Această lucrare — arată autorul în partea introductivă a schiței de plan — se dorește o idee exactă și lămuritoare despre cîntecul nostru popular. Din observațiile judicioase făcute asupra acestui cîntec, după ce va fi bine analizat din toate punctele de vedere, se vor trage consecințe evidente, se vor restabili reguli clare și se va deschide drumul către o artă originală și națională. Aplicînd la materialul acesta elementul nou al științei muzicale — armonia — se vor trage foloase practice imediate: formarea unui repertoriu propriu nouă pentru dotarea școlilor, compunerea de cînturi pentru diferitele servicii ale bisericii, în sfîrșit, muzica vocală și instrumentală în toate manifestațiunile ei — teatru, concert etc.”

Publicăm mai jos, pentru caracterul lor revelator, trei documente privitoare la elaborarea și editarea acestei lucrări, și anume: un memoriu însoțitor al schiței de plan a lucrării, semnat de D.G. Kiriac, cu rezoluția lui Spiru Haret, în calitate de ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, pe cit de succintă pe atît de ilustrativă pentru profunzimea prețuire a acestuia față de muzica noastră populară; referatul de specialitate al cunoscutului muzician George Ștefănescu asupra valorii lucrării profesorului Kiriac, și în sfîrșit, un alt memoriu al acestuia din urmă privind necesitatea întocmirii unui studiu științific teoretic care să însoțească partea pur muzicală a lucrării.

IOANA BURLACU

1

1898 septembrie. <Paris.> Memoriul profesorului D.G. Kiriac, dirigintele corului Capelei române din Paris, prin care înaintează ministrului Cultelor și Instrucțiunii publice Spiru Haret schița de plan a lucrării *Cîntecul popular românesc și muzica bisericească orientală*.

Domniei Sale D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Domnule Ministru,

Relativ la memoriul ce-am făcut asupra Cîntecului popular românesc și muzica bisericească orientală, și al cărui conținut l-ați găsit folositor pentru viitorul nostru artistic și pentru educațiunea noastră națională, am onoarea a vă prezenta alăturata schiță de plan a lucrării, obligîndu-mă în același timp a da gata în luna septembrie viitor, dacă nu întreaga lucrare cel puțin o bună parte din trînsa.

Deoarece realizarea celor expuse aci alăturat reclamă nu numai multă muncă, dar și sacrificii materiale, sîlindu-mă a-mi întrerupe parte din ocupațiuni, respectos vă rog binevoii

² Arh. St. București, fond Casa Școalelor, dosar 5/1898, f. 2.

domnule ministru a dispune să mi se înlesnească mijloacele necesare, acordându-mi-se, din fondul ministerului, suma de 5000 lei din care să mi se dea jumătate suma pentru a putea întina pînă primele cheltuieli, iar restul la predarea lucrării.

Binevoîi, vă rog, domnule Ministru, a primi asigurarea înaltei stime și a profundului meu respect.

Septembrie 1898

D.G. Kiriac
Dirigintele corului Capelei Române
din Paris
Directorul Societății corale fran-
ceze „Les Enfants de Lutèces”

<Rezoluție>
3.X.89

Lucrarea a(1) cărei plan ni se prezintă aici fiind de mare însemnătate pentru cunoașterea muzicii noastre populare și bisericești, prin urmare, pentru perfecționarea învățămîntului nostru muzical care nu va fi național și rațional pe cită vreme nu avem ca fundament geniul național al nostru, decidem a se acorda d-lui Kiriac un ajutor de 4000 lei pentru ducerea la bun capăt a lucrării sale. Acest ajutor se va da din fondul de licitație a bibliotecilor de la Casa Școalelor, jumătate acum, restul la predarea lucrării. Lucrarea se va imprima de Casa Școalelor și o va distribui pe la școli pentru biblioteca lor.

S. Haret

Arh. St. București, fond Casa Școalelor, dosar nr. 5/1898, f.1, original.

2

1898 decembrie 7, <București>. Referatul profesorului George Ștefănescu asupra lucrării *Cîntecul popular românesc și muzica bisericească orientală* de D. G. Kiriak

Domnule Ministru,

Lucrarea d-lui G. Kiriac ce ați binevoit a-mi încredința spre examinare este conformă cu planul prezentat de către d-sa onor ministerului. Studiul cîntecului popular românesc și a muzicii bisericești orientale, bazat pe însăși simpla și sincera inspirație a poporului păstrată prin tradiție, prezintă un mare interes pentru educațiunea noastră artistică, care nu va putea fi rațională și folositoare pînă ce nu va fi națională.

Lucrarea ce mi s-a dat spre examinare cuprinde 3 părți și anume :

1. O leturgie completă aranjată pe 4 voci bărbățești pentru serviciul divin duminical precum și un supliment de cîteva cîntări de peste an. Melodiile tradiționale ale bisericii noastre ortodoxe cu modurile lor particulare (diferite „Glasuri vechi bisericești”) sînt armonizate în așa fel încît caracterul lor nu este cituși de puțin alterat. Aceasta este una din grelele chestiuni ce și-a propus spre deslegare încă de mult întreaga biserică de răsărit. Rezultatul dat de d-nul Kiriac este înbucurător, căci în opera d-sale melodiile tradiționale, aproape părăsile și lăsate pe seama cîntăreților neinstruiți, prin armonizare au cîștigat și s-au înfrumusețat. Sub această formă biserică noastră capătă o cîntare cu un stil propriu al ei iar prin uniformizarea stilului se ajunge la o concordanță perfectă între servitorii altarului și corul vocal.

2. Cîntecele de stea. Aceste melodii semireligioase sînt bine transcrise din notațiunea orientală numită psaltichie în sistemul liniar. Cu modul acesta se vor păstra și vulgarisa mai bine vechile noastre obiceiuri ce tîin de anumite sărbători.

3. Colecția de cîntece populare prin armonizarea ce li s-a dat nu numai că și-au păstrat caracterul de cîntece românești, dar în același timp se prezintă sub o formă demnă și cred că în acest mod ele vor atrage atențiunea și interesul lumii din străinătate.

Întreaga lucrare a d-lui Kiriac este făcută după toate cerințele artei moderne și prezintă tehnica unui compozitor competent în arta de a scrie.

Acestea sînt domnule ministru apreciațiunile mele asupra lucrării d-lui Kiriac ce a-ți binevoit a-mi încredința spre examinare.

Mulțumindu-vă pentru deosebita onoare ce-mi ați făcut vă rog domnule ministru să primiți asigurarea profundului meu respect.

G. Ștefănescu
profesor de muzică vocală la Școala
normală de institutori.

Arh. St. București, fond Casa Școalelor, dosar 5/1898, f. 13—14, original.

3

1903 februarie 7, <București>. Memoriul lui D.G. Kiriac înaintat Ministrului Spiru Haret, privind necesitatea elaborării unui studiu teoretic care să însoțească partea muzicală a lucrării *Cîntecul popular românesc și muzica bisericească orientală*.

Domnule Ministru,

Prin adresa „Casei Școalelor” cu nrul 822 din 27 ianuarie 1903 fiind încunostiințat că trebuie să depun de urgență manuscriptele „Cîntecului popular românesc” și „Muzica bisericească orientală” ce m-am angajat a da Casei Școalelor, respectos viu, domnule ministru a vă aduce la cunoștință următoarele:

Lucrarea în ce privește partea pur muzicală adică o liturgie corală în stilul tradițional al bisericii noastre, precum și o colecțiune de cîntece populare, este deja terminată încă din anul 1901. În diferite ocaziuni s-au putut auzi în public părți din această lucrare. Așa, în 1901, în Sala Internatului Teologic s-au executat de către seminarisți diferite comori religioase în fața înalților prelați, mitropoliți, episcopi și arherei, a domnului ministru al Cultelor și a altor persoane distinse.

Mai tîrziu, la o serbare a corpului didactic în sala Teatrului Național, am făcut să se cînte de către cleri(c)ii școalelor primare și secundare diferite colinde și cîntece de stea.

Apoi, în diferite concerte date în sala Ateneului, s-au putut auzi diferite cîntece populare românești, unele aranjate pentru cor, altele pentru voce și pian. Pentru ca lucrarea aceasta să fie utilă și să poată deveni ca îndrumare celor ce o vor cerceta, pentru studierea mai departe a melodiei populare și a muzicii bisericești, este de neapărată necesitate să fie însoțite de un studiu științific, teoretic, iar speciemenle de cîntece să fie cît mai variate.

Atît pentru redactarea acestui studiu, al cărui material îl am deja adunat, cît și pentru culegerea cîtorva melodii populare din care să aleg pe cele mai interesante, respectiv, vă rog domnule ministru, a-mi acorda un ultim termen pentru predarea lucrării pînă la 1 sept<embrie>a.c.

Luîndu-se în vedere și activitatea ce am desfășurat timp de aproape 3 ani, de cînd mă aflu în țară, în specialitatea ce am îmbrățișat, cursurile de la Conservator (1/2 pe săptămînă), diferitele ședințe ale Comitetului muzical și obligația de a asista la toate examenele sau producțiunile conservatorului, înființarea societății corale „Carmen”, dotarea ei cu un repertoriu nou, precum și instruirea și solidarizarea elementelor corale, apoi diferitele însărcinări muzicale ce mi s-au dat din timp, organizarea concursurilor de muzică corală între elevii școalelor secundare și altele.

Avînd în vedere toate aceste ocupațiuni sper că veți binevoi, domnule ministru a-mi acorda acest ultim termen, pentru a sfîrși lucrarea de care m-am angajat, în momente de reculegere și liniște, în timpul celor două luni de vacanță.

Binevoiți, vă rog, domnule ministru, a primi asigurarea profundului meu respect.

D.G. Kiriac
Profesor la Conservatorul de
muzică din București
5, strada Germană

7 feb<ruarie> 1903

Arh. St. București, fond Casa Școalelor, dosar 5/1898, f. 16—17, original.